
تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۳۸۲

آیه ۱۵۲ - ۱۵۴

آیه و ترجمه

۱۵۲ - ان الذين اتخذوا العجل سينالهم غضب من ربهم و ذلة فى الحياة الدنيا و كذلك نجزي المفترين

۱۵۳ - و الذين عملوا السيئات ثم تابوا من بعدها و ءامنوا ان ربك من بعدها لغفور رحيم

۱۵۴ - و لما سكت عن موسى الغضب اءخذ الءلواح و فى نسختها هدى و رحمة للذين هم لربهم يرهبون
ترجمه :

۱۵۲ - آنها که گوساله را (معبود خود) انتخاب کردند به زودی خشم پروردگار و ذلت در زندگی دنیا به آنها می رسد، و اینچنین کسانی را که (بر خدا) افترا می بندند کیفر می دهیم.

۱۵۳ - و آنها که گناه کنند و بعد از آن توبه نمایند و ایمان آورند (امید عفو را دارند زیرا) پروردگار تو در پی آن آمرزنده و مهربان است.

۱۵۴ - و هنگامی که خشم موسی فرو نشست الواح (تورات) را برگرفت و در نوشته های آن هدایت و رحمت برای آنها که از پروردگار خویش می ترسند (و از مخالفت فرمانش بیم دارند) وجود داشت.

تفسیر

همانطور که گفتیم واکنش شدید موسی (علیه السلام) سرانجام کار خود را کرد، و گوساله پرستان بنی اسرائیل که اکثریت قوم را تشکیل می دادند از کار خود پشیمان شدند، این پشیمانی در چند آیه قبل نیز (آیه ۱۴۹) منعکس است، ولی

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۳۸۳

برای اینکه تصور نشود تنها این ندامت و پشیمانی برای توبه آنها از چنین گناه عظیمی کافی بوده است، قرآن چنین اضافه می کند:

«کسانی که گوساله را معبود خود انتخاب کردند به زودی خشم‌پروردگار و ذلت در زندگی این جهان به آنها خواهد رسید» (ان الذین اتخذوا العجل سينا لهم غضب من ربهم و ذلة فى الحياة الدنيا). و نیز برای اینکه تصور نشود این قانون اختصاصی به آنها دارد، اضافه می‌کند همه کسانی را که افترا (بر خدا) می‌بندند این چنین کیفر می‌دهیم (و کذلک نجزی المفترین).

تعبیر به «اتخذوا» اشاره به این است که «بت» هیچگونه واقعیتی ندارد، تنها انتخاب و قرارداد مردم بت‌پرست است که به آن شخصیت و ارزش موهومی می‌دهد و لذا کلمه «عجل» را پشت سر این جمله می‌آورد، یعنی آن گوساله پس از انتخاب برای پرستش باز همان گوساله بود! اما در اینکه این «غضب» و «ذلت» چه بوده است؟ قرآن در آیه فوق صریحا چیزی ذکر نکرده، و تنها با اشاره سربسته‌ای گذشته است، ولی ممکن است اشاره به بدبختیها و گرفتاریها و مشکلاتی بوده باشد که بعد از این ماجرا و قبل از حکومت در بیت المقدس، دامن اسرائیلیان را گرفت. یا اشاره به مأموریت عجیب کشتار یکدیگر باشد که به عنوان کیفر و مجازات در برابر چنین گناه سنگینی به آنها داده شد که شرح آن در جداول همین تفسیر صفحه ۱۷۲ گذشت.

در اینجا ممکن است این سؤال پیش بیاید که ما شنیده‌ایم با ندامت و پشیمانی حقیقت توبه تحقق می‌یابد، چگونه بنی اسرائیل که از کار خودپشیمان شدند مشمول عفو خدا واقع نشدند؟!

پاسخ این سؤال این است که ما هیچ دلیلی نداریم که پشیمانی به تنهایی در

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۳۸۴

همه جا کافی بوده باشد، درست است که ندامت یکی از ارکان توبه است، ولی یکی از ارکان نه همه ارکان.

گناه بت‌پرستی و سجده در برابر گوساله آن هم در آن مقیاس وسیع و گسترده، آن هم در آن مدت کوتاه، آن هم برای ملتی که آنهمه معجزات دیده بودند گناهی نبود که به این آسانی بخشوده شود و مثلاً با گفتن یک استغفر الله همه چیز پایان یابد.

بلکه باید این ملت غضب‌پروردگار را ببیند و طعم ذلت را در این

زندگی بچشد و شلاق کیفر کسانی را که به خدا افترا می‌بندند به پیکر خود احساس کند تا بار دیگر به این آسانی و سادگی به فکر چنین گناه عظیمی نیفتد.

در آیه بعد این موضوع را تکمیل کرده و به صورت یک قانون کلی چنین می‌گوید: «اما آنها که اعمال بدی انجام دهند، سپس توبه کنند (و شرائط توبه همگی انجام گیرد) و ایمان خود را به خدا تجدید نمایند و از هر گونه شرک و نافرمانی باز گردند، پروردگار تو بعد از آن، آنها را می‌بخشد، او بخشنده و مهربان است» (و الذین عملوا السيئات ثم تابوا من بعدها و آمنوا ان ربك من بعدها لغفور رحيم).

پاسخ به دو سؤال:

۱ - آیا دو آیه فوق، جمله معترضه است که در وسط داستان بنی اسرائیل به عنوان تذکری به پیامبر اسلام و مسلمانان نازل شده است و یا پیام خداوند به موسی (علیه السلام) بعد از ماجرای گوساله پرستی است. بعضی از مفسران احتمال اول و بعضی احتمال دوم را پذیرفته‌اند، آنها که احتمال اول را پذیرفته‌اند، به جمله ان ربك من بعدها لغفور رحيم: «پروردگار

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۳۸۵

تو بعد از توبه آمرزنده مهربان است» استدلال کرده‌اند زیرا جمله بر صورت خطاب به پیامبر اسلام است، و آنها که احتمال دوم را پذیرفته‌اند، به جمله سینالهم غضب «به زودی خشم خدا دامنشان را خواهد گرفت» که به صورت فعل مضارع آمده تمسک جسته‌اند. ولی ظاهر آیات نشان می‌دهد که اینها قسمتی از خطاب خداوند به موسی (علیه السلام) به دنبال ماجرای گوساله پرستی است، و فعل مضارع «سینالهم» گواه خوبی برای این موضوع است، در حالی که هیچ مانعی ندارد «ان ربك» خطاب به موسی (علیه السلام) باشد.

۲ - چرا ایمان در آیه فوق پس از توبه آمده است، با اینکه تا ایمان نباشد، توبه تحقق نمی‌پذیرد؟!

پاسخ این سؤال نیز از اینجا روشن می‌شود که پایه‌های ایمان به هنگام گناه، متزلزل می‌گردد و یکنوع سستی پیدا می‌کند، تا آنجا که در روایات اسلامی

می‌خوانیم: «شرابخوار به هنگامی که شراب می‌خورد ایمان ندارد، و زناکار نیز به هنگام زنا ایمان ندارد!» یعنی ایمان فروغ خود را از دست می‌دهد و کم نور و تاریک و کم اثر می‌شود. اما هنگامی که توبه انجام گرفت بار دیگر فروغ اصلی را پیدا خواهد کرد آنچنان که گوئی ایمان بار دیگر تجدید شده است. ضمناً از اینکه در آیات فوق، تنها روی ذلت در حیات دنیا تکیه شده، چنین استفاده می‌شود که پس از ندامت و پشیمانی از جریان بت‌پرستی و چشیدن مجازاتهای این جهان، توبه بنی اسرائیل از این گناه پذیرفته شد آنچنان که کیفر آنها را در آخرت از بین برد، اگر چه بار گناهان دیگرشان که از آن توبه نکردند همچنان بر دوش آنها سنگینی می‌کند.

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۳۸۶

آخرین آیه مورد بحث، می‌گوید: «هنگامی که آتش خشم موسی فرونشست (و آن نتیجه‌ای را که انتظار داشت گرفت) موسی دست کرد والواح تورات را از زمین برداشت، الواحی که نوشته‌های آن سراسر هدایت و رحمت بود، اما هدایت و رحمت برای کسانی که احساس مسئولیت می‌کردند و از خدا می‌ترسیدند و در برابر فرمانش تسلیم بودند» (و لما سکت عن موسی الغضب اخذ الالواح و فی نسختهاهدی و رحمة للذین هم لربهم یرهبون).